

Analysis of social trust status and its dimensions Among the students of Islamic Azad University of Tehran

Somayeh Tajik Esmaeili

*Assistant Professor, Faculty member of the Department of Communication, Faculty of Humanities,
Tehran East Branch, Islamic Azad University, Tehran (Corresponding Author). E- mail: so.tajik@iau.ac.ir*

Reza Ardekanian

Expert of the Supreme Council of Education.

The present study was designed and conducted to analyze the status of social trust and its dimensions among students of the Islamic Azad University of Tehran. The research method is descriptive and a questionnaire and survey technique used as measurement tool. For this purpose, a sample of 400 people from all students of the Islamic Azad University of Tehran in 1398 (282,515 people) was selected and the 25-item "Social Trust" questionnaire of Saffarinia and Sharif (2010) were responded, including five indicators of honesty, frankness, cooperative tendencies, Confidence and trust, adapted from Johnson's theory. Analysis of the research data showed that, the general status of "cooperative tendencies" in the studied students was evaluated with an average of 3.90 above average and high. The overall status of "frankness" with an average of 3.34 slightly above average (3), the general status of "honesty" with an average of 3.07 on average, the general status of "confidence" with an average of 2.95 in the average of 3 have been seen and evaluated. The overall status of social trust was observed by the students with an average of 3.38 above average. Findings also indicate that, there is a significant difference ($\text{sig} < 0.05$), between male and female students only in "trust" of the indicators of social trust and trust in male students was higher.

Conflict of interest:

ACCORDING TO THE AUTHORS, THE ARTICLE DID NOT HAVE ANY CONFLICT OF INTEREST.

Key words: *Social Trust, Honesty, Frankness, Cooperative Tendencies, Trust, Confidence.*

تحلیل وضعیت اعتماد اجتماعی و ابعاد آن در میان دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران

سمیه تاجیک اسماعیلی^۱

رضا اردکانیان^۲

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۳۹۹/۱۰/۲۷

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۹/۵

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تحلیل وضعیت اعتماد اجتماعی و ابعاد آن در میان دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران، طراحی و اجرا شده است. روش پژوهش، توصیفی است و با تکنیک پیمایش و ابزار اندازه‌گیری پرسشنامه است. بدین منظور، نمونه‌ای ۴۰۰ نفری از میان کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران در سال ۱۳۹۸، (۲۸۲۵۱۵ نفر) انتخاب و به پرسشنامه ۲۵ سؤالی «اعتماد اجتماعی» صفاری‌نیا و شریف (۱۳۸۹)، مشتمل بر پنج شاخص صداقت، صراحت، تمایلات همکاری‌جویانه، اطمینان و اعتماد کردن، که از نظریه جانسون اقتباس شده، پاسخ دادند. تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش نشان داد، وضعیت کلی «تمایلات همکاری‌جویانه» در دانشجویان مورد مطالعه با میانگین ۳٫۹۰ بیش از حد متوسط و در حد زیاد ارزیابی شده است. وضعیت کلی «صراحت» با میانگین ۳٫۳۴ کمی بیش از حد وسط (۳)، وضعیت کلی «صداقت» با میانگین ۳٫۰۷ در حد وسط، وضعیت کلی «اطمینان» با میانگین ۲٫۹۵ در حد وسط ۳ دیده و ارزیابی شده‌اند. وضعیت کلی اعتماد اجتماعی توسط دانشجویان مورد مطالعه با میانگین ۳٫۳۸ بیش از حد وسط دیده شده است. یافته‌ها همچنین مبین این موضوع‌اند که تنها در «اعتماد کردن» از شاخص‌های اعتماد اجتماعی بین دانشجویان زن و مرد تفاوت معنی‌داری دیده می‌شود ($\text{sig} < 0/05$)، اعتماد کردن در دانشجویان مرد مورد مطالعه بیشتر بوده است.

واژگان کلیدی: اعتماد اجتماعی، صداقت، صراحت، تمایلات همکاری‌جویانه، اعتماد کردن، اطمینان.

۱. عضو هیات علمی گروه ارتباطات اجتماعی، دانشکده علوم انسانی، واحد تهران شرق، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول).
E-mail: so.tajik@iau.ac.ir

۲. کارشناس شورای عالی آموزش و پرورش، تهران، ایران.

مقدمه

اعتماد در زبان فارسی مترادف با تکیه کردن، وا گذاشتن کار به کسی، اطمینان، وثوق، باور و اعتقاد به کار گرفته می‌شود (۴). اعتماد اجتماعی را می‌توان «داشتن حسن ظن به دیگران در روابط اجتماعی، که دارای دو طرف اعتماد کننده^۱ و اعتماد شونده^۲، فرد یا گروه است» دانست که تسهیل کننده روابط اجتماعی بوده و امکان سود یا زیان را در خود نهفته دارد (۱۳). اعتماد اجتماعی^۳ از جمله مفاهیمی است که در چند دهه اخیر با چشم‌انداز خاصی مطرح شده (۲۲)، و نظریه‌ها و دیدگاه‌های برجسته و مهمی درباره آن مطرح گردیده است. منظور از اعتماد اجتماعی، پذیرش خطر مواجهه و ارتباط با دیگران است. با این تصور که آن‌ها چنان که انتظار می‌رود رفتار خواهند کرد (۲۷). اعتماد اجتماعی هسته مرکزی بسیاری از مفاهیم کاربردی موجود در نظریه‌های علوم اجتماعی است که برای تبیین فرآیندهای زندگی روزمره از جمله رضایت از زندگی، خرسندی، خوش‌بینی، بهزیستی، تندرستی، رونق اقتصادی، آموزش، رفاه، مشارکت، جامعه مدنی، دموکراسی، مردم‌سالاری و در نهایت تولید علمی به کار گرفته می‌شود. در ضمن، اعتماد اجتماعی یکی از اجزاء اصلی سرمایه‌های اجتماعی است و معمولاً آن را به منزله یکی از شاخص‌های کلیدی بررسی سرمایه-های اجتماعی به کار می‌برند؛ حتی در مواقعی می‌توان گفت که بهترین یا تنهاترین شاخص بررسی سرمایه-های اجتماعی است (۸). با توجه به اهمیت اعتماد در کنش اجتماعی به عنوان عاملی برای کنترل و پیش‌بینی رفتار کنشگران در سطوح مختلف، اعتماد نقش مؤثری در تعیین نظم اجتماعی دارد. به زعم نظریه‌پردازان این حوزه بی‌اعتمادی و یا پایین بودن میزان اعتماد اجتماعی کنش اجتماعی را دشوار و در نتیجه نظم اجتماعی را مختل خواهد کرد. به این معنی که افراد در موقعیت‌های توأم با بی‌اعتمادی عملاً نمی‌توانند با آسودگی خاطر دست به کنش با هم‌نوعان خود بزنند (۱۹) و (۱۲). بررسی ادبیات مربوط به اعتماد اجتماعی نشان می‌دهد که از دیدگاه‌های مختلف روان‌شناسی اجتماعی، جامعه‌شناختی و معرفت‌شناختی به آن پرداخته شده‌است. در حوزه روان‌شناسی و روان‌شناسی اجتماعی، اعتماد به عنوان ویژگی فردی مطرح می‌شود، بر احساسات، عواطف و ارزش‌های فردی تأکید می‌کند (۱۳)، و در بررسی آن نظریه‌های شخصیت و متغیرهای فردی مورد توجه قرار می‌گیرد. بر اساس این دیدگاه، اعتماد با مفاهیمی چون صداقت، تمایلات همکاری‌جویانه، اطمینان، صراحت و اعتماد به یکدیگر ارتباط نزدیکی دارد. بر اساس دیدگاه روان‌شناسی اجتماعی، اعتماد نوعی احساس فردی نسبت به امری است که مورد تأیید می‌باشد. به این ترتیب، اعتماد را می‌توان نگرشی مثبت نسبت به فرد یا امری خارجی دانست. اعتماد مبین نوع ارزیابی ما از پدیده‌ای است که با آن مواجه هستیم و همواره مثبت است. در مباحث روان‌شناسی اجتماعی و مناسبات فرد و جامعه، اعتماد در سطح افراد نسبت به افراد دیگر یا پدیده‌های بیرونی سنجیده می‌شود. پس اعتماد نسبت به چیزی

^۱. Trustee

^۲. Truster

^۳. Social Trust

یا کسی است، لذا اعتماد یک فرآیند است که یک بُعد آن اعتماد اجتماعی و بُعد دیگر آن اعتماد فردی است و بر این اساس از اعتماد کننده و اعتماد شونده صحبت می‌شود (۱۷). از ویژگی‌های فکری و نهادی جامعه مدرن، بالا رفتن سطح تحصیلات و گسترش هر چه بیشتر مؤسسات آموزش عالی و دانشجویان است. این امر هم بر کارکردهای اجتماعی مفهوم اعتماد تأثیرگذار است و هم خود نیازمند بسط اعتماد در سطوح مختلف آموزشی از اعتماد متقابل دانشجویان به یکدیگر، اعتماد نسبت به جنس مخالف، اعتماد به اساتید و متولیان آموزش و اعتماد به مدیریت دانشگاه است. دانشجویان از ارکان اصلی نیروهای انسانی کشور محسوب می‌شوند و نقش به سزایی در تحول، پیشرفت و تعالی هر کشور دارند. با توجه به اهمیت نقش دانشجویان در پیشرفت و تعالی جوامع، طبیعی است که عوامل مؤثر در رشد اجتماعی (۱۶)، رشد علمی، تأمین سلامت جسمانی، روحی و عاطفی این قشر از اهمیت بالایی برخوردار باشد. از سویی ورود به دانشگاه یک رویداد مهم و بسیار حسّاس در زندگی نیروهای کارآمد و فعال جوان در هر کشوری به شمار می‌رود، که غالباً با تغییرات زیادی در روابط اجتماعی و فردی آن‌ها همراه است (۲). دانشجویان که اغلب از قشر جوان جامعه هستند، در شرایط سنی و در بُره‌ای از زندگی هستند که یا در حال انتخاب تحصیل، شغل، یا فراهم کردن مقدمات ازدواج و ... بوده و یا این تصمیمات را پیش از این اخذ کرده‌اند، و اکنون باید با نگرش‌ها، باورها و کنش‌های مناسب، آن تصمیمات را مورد حمایت خویش قرار دهند. لذا، اعتماد اجتماعی دانشجویان، از اهمیت بالایی برخوردار بوده و در روابط میان آنان با دانشجویان دیگر، با اساتید، اعضای خانواده، دوستان و ... اثر می‌گذارد. شناسایی میزان و سطوح اعتماد اجتماعی دانشجویان، مسئولین، دست‌اندرکاران، متولیان دانشگاه و نهادهای ذی‌ربط را در شناخت و بررسی راهکارهای لازم برای ارتقاء اعتماد اجتماعی یاری می‌رساند. لذا، گام اول برای برنامه‌ریزی و اقدام در جهت تقویت اعتماد اجتماعی دانشجویان، تحلیل وضعیت اعتماد اجتماعی آنان در حال حاضر است و این گام، پیش‌نیاز گام‌های بعدی در زمینه ارتقاء اعتماد اجتماعی آنان خواهد بود. بنابراین، پژوهش حاضر با هدف تحلیل سطوح اعتماد اجتماعی و ابعاد آن در میان دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران، طراحی و اجرا شده و پرسش اصلی پژوهش این است که؛ وضعیت اعتماد اجتماعی به تفکیک ابعاد پنج‌گانه آن در میان دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران، چگونه است؟

مبانی نظری و مروری بر مطالعات گذشته

اعتماد

در حوزه جامعه‌شناسی، اعتماد به عنوان ویژگی روابط اجتماعی یا ویژگی نظام اجتماعی مفهوم‌سازی می‌شود. این دیدگاه به زمینه‌های اجتماعی تأکید می‌کند. در این دیدگاه اعتماد بیشتر به عنوان یک ویژگی جمعی مورد توجه قرار می‌گیرد و بنابراین برای محصولات نهادی جامعه قابل کاربرد است (۲۵).

زیمل با طرح مبادله و بیان منافع موجود در پس آن، اعتماد را یکی از مهم‌ترین ضرورت‌های مبادله قلمداد کرده است. به اعتقاد او بدون اعتماد عمومی افراد به یکدیگر، جامعه تجزیه می‌شود. ویر^۱ ضمن تأکید بر کنش اجتماعی، اعتماد را هم‌چون ارزشی می‌داند که در لایه‌های پسین کنش‌ها قرار دارد و می‌تواند به کمک منافع عمل‌گرایانه ایجاد و مستحکم شود (۱). لوهمان^۲ در باب کارکرد اعتماد معتقد است که نبود اعتماد در جامعه مشکل‌آفرین است. تأکید او بر این است که افراد باید به طور ارادی و به مقتضای زمان و ضرورت به دیگران اعتماد کنند. بنابراین، از منظر لوهمان اعتماد یک ساز و کار اجتماعی است که در آن انتظارات، اعمال و رفتار انسان‌ها هدایت و تنظیم می‌شود (۱۱). پاتنام (۱۹۹۳)، نیز اعتماد را پیش‌شرط مشارکت مدنی و توسعه مشارکتی در جامعه می‌داند. امری که در نظر او یکی از بنیان‌های سرمایه اجتماعی در جامعه است. اورین (۱۹۹۷)، و وایتلی (۱۹۹۹)، معتقدند که اعتماد، گرایشی است برای جامعه‌پذیری که نه تنها تحت تأثیر شخصیت درونی افراد و تجربیات آغازین آن‌ها، بلکه تحت تأثیر انعکاسات اعمال سایرین در روابط متقابل چهره به چهره و محصولی از تجارب زندگی دوران بزرگسالی افراد است.

اعتماد اجتماعی^۳

نظریه‌های اعتماد در حوزه‌های مختلف مطرح شده‌اند. از مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به حوزه روان‌شناسی و روان‌شناسی اجتماعی با تأکید بر احساسات و عواطف و ارزش‌های فردی، و حوزه جامعه‌شناسی با تأکید بر ویژگی جمعی اعتماد در روابط اجتماعی اشاره کرد. اعتماد مفهوم کانونی نظریات کلاسیک جامعه‌شناسان و نیز محور تئوری‌های نوین سرمایه اجتماعی و زمینه تعاملات و روابط اجتماعی است. مفهوم اعتماد در دیدگاه صاحب‌نظران جامعه‌شناسی جایگاه ویژه‌ای دارد. اعتماد را می‌توان مهم‌ترین مسئله پارادیم نظم و محور تفکرات جامعه‌شناسانی نظیر «امیل دورکیم»^۴ و «فردیناند تونیس»^۵ قلمداد کرد (۶). جامعه‌شناسان متأخرتری چون «پیوتر زتومگا»^۶، «آنتونی گیدنز»^۷ و «جیمز کلن»^۸ نیز هر کدام نقش مثبتی برای اعتماد اجتماعی قائل هستند. کلن معتقد است که اعتماد اجازه می‌دهد که افراد به راحتی با یکدیگر ارتباط برقرار کنند و به واسطه این تسهیل کنش است که از اعتماد به عنوان یکی از مهم‌ترین ابعاد سرمایه اجتماعی یاد می‌شود (۷).

^۱. Weber

^۲. Lohman

^۳. Social trust

^۴. Émile Durkheim

^۵. Ferdinand Tönnies

^۶. P. Sztompka

^۷. Anthony Giddens

^۸. James Coleman

«تالکوت پارسنز»^۱ عامل ایجاد اتحاد و انسجام اجتماعی و ثبات و نظم را اعتماد می‌داند. به عقیده وی اعتماد، این باور را در افراد ایجاد می‌کند که دیگران به منظور دستیابی به یک موقعیت گروهی از منافع شخصی دست می‌کشند. «وی نظام منسجم را نظامی می‌داند که بتوان به عاملان آن در انجام وظایف‌شان اعتماد کرد که این امر خود به پایداری و نظم سیستم اجتماعی کمک می‌کند» (۵). با تفکر و تأمل در میان نظریه‌های مطرح شده در حوزه اعتماد و اعتماد اجتماعی، نزدیک‌ترین دیدگاه‌ها به هدف پژوهشگر در پژوهش حاضر به عنوان چارچوب مفهومی انتخاب شده است.

چارچوب مفهومی پژوهش

نظریه اعتماد آنتونی گیدنز

در نظریات آنتونی گیدنز^۲ بر نقش و اهمیت اعتماد در جوامع مدرن تأکید شده است. گیدنز دقیقاً بر این نکته انگشت می‌نهد و می‌نویسد: «اعتماد در جوامع ماقبل نوین از اهمیت کمتری در مقایسه با جوامع جوامع نوین برخوردار است. چرا که افراد هر چه فاصله زمانی - مکانی بیشتری از هم داشته باشند، به اعتماد بیشتری نیاز خواهند داشت. در جوامع ماقبل نوین که خصلتی محلی و بومی دارند و کنش‌های متقابل بیشتر در سطح محلی و رو در رو رخ می‌دهند، در روابط اجتماعی افراد چنان صراحت و شفافیتی به چشم می‌خورد که نیازی به اعتماد ندارند، زیرا این اعتماد به طور طبیعی وجود دارد اما در جوامع بزرگ و گسترده که روابط اجتماعی در فاصله زمانی و مکانی بسیار دوری انجام می‌گیرد و افراد درگیر این روابط کمتر با یکدیگر آشنایی چهره به چهره دارند، به اعتماد از طریق نظام‌های پولی و حقوقی بسیار نیازمند هستند» (۲۴). مهم‌ترین خصلت آرای گیدنز تلفیق سطوح خرد و کلان و نیز ویژگی تحلیل الگوهای اعتماد در دوران ماقبل مدرن و مابعد مدرنیته و چگونگی ساز و کار تغییر آن می‌باشد. به عقیده وی پویایی مدرنیته سه سرچشمه مهم دارد: «جدایی زمان و مکان»، «تحول مکانیسم‌های از جا کنده‌گی» و «تخصیص بازاندیشانه». در دید وی نشانه‌های نمادین و نظام‌های تخصصی، نظام‌های انجام دادن کار فنی یا مهارت تخصصی است که حوزه‌های وسیعی از محیط‌های مادی و اجتماعی زندگی کنونی ما را سازمان می‌دهند (۱۱).

گیدنز در مباحث خویش بین دو نوع اعتماد تمایز قائل می‌شود: اعتماد به افراد خاص و اعتماد به افراد یا نظام‌های انتزاعی. اعتماد انتزاعی در بر گیرنده آگاهی از مخاطره و فرد مورد اعتماد است. لذا در حالی که کنشگر می‌تواند به راحتی در مورد میزان ارزش اعتماد به افراد خاص قضاوت کند، می‌تواند درباره میزان ارزش اعتماد نسبت به دیگران تعمیم یافته نیز دارای ایده‌ها و باورهایی باشد. افراد هم‌چنین می‌توانند درباره میزان ارزش اعتماد نسبت به نظام‌های انتزاعی نظیر نهادها نیز دارای باورهایی باشند. از این فرآیند می‌توان تحت عنوان سطح نهادی اعتماد نام برد. این همان چیزی است که گیدنز آن را ایده اعتماد به نظام‌های تخصصی می‌نامد. یعنی ممکن است کنشگر از فردی که اتومبیل یا خانه او را ساخته، شناختی نداشته باشد

^۱. Talcott Parsons

^۲. Gidenz

ولی نسبت به نظام استاندارد، تنظیم قواعد و قوانین، نظارت و کنترل کیفیت، دارای میزانی از اعتماد باشد (۲۶). گیدنز همچنین برای نشان دادن نقطه مقابل اعتماد از مفهوم و اصطلاح بی‌اعتمادی استفاده می‌کند که شامل اعتماد نسبت به اشخاص و نظام‌های انتزاعی است (۱۱).

از نظر گیدنز نظام‌های تخصصی جوامع مدرن و امروزی وابسته به اعتماد هستند. از نظر وی اعتماد با اطمینانی که گئورگ زیمل^۱ آن را «معرفت استقرایی سست» می‌نامد و در معاملات رسمی مستتر است متفاوت می‌باشد. معرفت استقرایی به این معناست که برخی از تصمیم‌گیری‌های زندگی بر پایه استنباط استقرایی از رخدادهای گذشته یا از تجربه‌های گذشته استوارند که تصور می‌رود به طریقی به زمان حال ربط داشته باشند. گیدنز در مباحث خود از سه نوع اعتماد بنیادی، شخصی و انتزاعی نام می‌برد. به گفته وی در جوامع مدرن تحت تسلط نظام‌های انتزاعی، اعتماد بسیار مهم است. از نظر وی نیاز به اعتماد با فاصله‌گیری روابط زمانی و مکانی افراد در ارتباط است. به عبارتی ما در مورد کسانی که پیوسته در معرض دیدمان هستند و فعالیت‌های‌شان را می‌توان مستقیماً مورد بازنگری قرار داد نیاز به اعتماد نداریم. اعتماد هنگامی ضروری می‌شود که در نتیجه فاصله‌گیری زمانی و مکانی اطلاع کاملی از پدیده‌های اجتماعی نداشته باشیم (۱۰) و (۲۴).

نظریه اعتماد جیمز کلمن^۲

مفهوم اعتماد برای کلمن مفهومی محوری است. به نظر وی افراد برای این به کنش اجتماعی می‌پردازند که نیازهای خود را رفع کنند و رفع نیازها تنها از طریق بده بستان‌های اجتماعی امکان‌پذیر است. بنابراین بده بستان‌ها و مبادله‌ها نقش اساسی در ساختن کنش‌های اجتماعی دارند. به نظر کلمن در هر رابطه مبتنی بر اعتماد حداقل دو جزء وجود دارد، اعتماد شونده^۳ و اعتماد کننده^۴ و فرض بر این است که در کنش هر دو جزء هدف‌مند بوده و به دنبال ارضای نیازهای خود هستند. طرف اعتماد کننده باید تصمیم بگیرد که با دیگری وارد معامله و کنش شود یا نه و طرف اعتماد شونده نیز باید بین حفظ اعتماد یا شکستن آن انتخاب کند. بنابراین یک رابطه مبتنی بر اعتماد، یک عمل دو جانبه است و بر مبنای اصل به حداکثر رساندن فایده تحت شرایط مخاطره قرار دارد (۱۰) و (۷).

نظریه اعتماد جانسون

به نظر جانسون افراد وقتی قابل اعتمادند که نسبت به طرف مقابل، ابراز استقبال، حمایت و همکاری کنند، همانند زمانی که نسبت به صراحت و افشاگری او پاسخ و عکس‌العمل مساعد متقابل نشان می‌دهند.

^۱. Simmel

^۲. James Coleman

^۳. Truster

^۴. Truster

به باور جانسون پذیرش شاید اولین و عمیق‌ترین عنصر در یک رابطه باشد، بنابراین اعتماد بین فردی از طریق مخاطره و تأیید ایجاد و از طریق مخاطره و عدم تأیید نابود می‌گردد، بدون مخاطره اعتمادی وجود ندارد و رابطه نمی‌تواند پیش رود (۱۵). در پژوهش حاضر، نظریه جانسون (۱۹۹۳)، به عنوان مبنا در نظر گرفته شده است که اعتماد اجتماعی را مشتمل بر پنج شاخص صداقت، صراحت، تمایلات همکاری‌جویانه، اطمینان و اعتماد کردن در نظر می‌گیرد.

مطالعات پیشین

فرقانی و مهاجری (۱۳۹۷)، در پژوهشی با عنوان «وضعیت اعتماد جوانان به شبکه‌های اجتماعی در شهر تهران» دریافتند که اعتماد با سن و تحصیلات و محل زندگی کاربران در رابطه نیست. همچنین تفاوت معنادار قابل توجهی نیز در خصوص اعتماد در جنسیت (زن و مرد) و وضعیت تأهل (تأهل و مجرد) وجود ندارد. میزان اعتماد جوانان در شهر تهران به شبکه‌های اجتماعی، متوسط و رو به بالا است و متغیر طراحی ظاهری و راحتی کار با نرم‌افزار شبکه‌های اجتماعی بیشترین تأثیر و متغیر امنیت نرم‌افزار کمترین تأثیر را در اعتماد داشتند.

نتایج پژوهش موسوی و اسدنژاد احمدآبادی (۱۳۹۴)، با عنوان «تحلیل جامعه‌شناختی فرهنگ اعتماد در فضای مجازی» نشان داد که فرهنگ اعتماد در فضای مجازی شکل گرفته و وجود دارد، هرچند میزان فرهنگ اعتمادی که در فضای مجازی شکل گرفته است در حد متوسط رو به پایین قرار دارد. همچنین محیط‌های تعاملی اینترنتی میزان فرهنگ اعتماد، تفاوت معناداری با یکدیگر نشان می‌دهد، به گونه‌ای که بالاترین میزان فرهنگ اعتماد به ترتیب در محیط تعاملی فیس‌بوک و سپس ایمیل و نهایتاً در محیط بازی و سرگرمی شکل گرفته است.

یافته‌های پژوهش نوابخش، رضایی و رحیمی (۱۳۹۳)، با عنوان «بررسی رابطه میزان اعتماد شهروندان با میزان مشارکت اجتماعی آنان (مطالعه موردی: شهر ایلام)»، دریافتند که هر چه اعتماد شهروندان بالاتر، باشد، میزان مشارکت اجتماعی آنان نیز بیشتر است. همچنین اعتماد در ابعاد تعمیم یافته و بین فردی در میان شهروندان از میزان خوبی برخوردار است اما اعتماد در بعد نهادی نسبت ضعیفی دارد. بین سن و وضعیت تأهل افراد با میزان مشارکت‌شان نیز رابطه وجود دارد.

یافته‌های پژوهش علیزاده اقدم، علمی و ملکوتی دیزج‌یکان (۱۳۹۱)، با عنوان «بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با اعتماد اجتماعی دبیران مقطع متوسطه آموزش و پرورش شهرستان مرند»، دریافتند که میزان اعتماد اجتماعی دبیران در سطح بالایی بوده است. یافته‌ها همچنین نشان داد که عواملی مانند انتظار فایده، سنت‌گرایی و باورهای دینی با اعتماد اجتماعی رابطه مستقیم و بیگانگی اجتماعی با اعتماد اجتماعی رابطه معکوس داشته است.

خادمی، ایروانی و دین‌دار (۱۳۹۰)، در پژوهشی با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر اعتماد اجتماعی در بین دانشجویان (مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه‌های شهر جهرم)» دریافتند که بین متغیرهای شبکه روابط اجتماعی، عضویت در انجمن‌های داوطلبانه و اعتماد اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. اما بین متغیرها پایگاه اقتصادی- اجتماعی، مقطع تحصیلی، نوع دانشگاه و اعتماد اجتماعی رابطه معناداری وجود ندارد. نتایج نشان می‌دهد که میزان اعتماد اجتماعی ۱۷ درصد پاسخگویان اعتماد کم، ۷۵ درصد متوسط و ۸ درصد زیاد است.

محسنی تبریزی، معیدفر و گلابی (۱۳۹۰)، در پژوهشی با عنوان «بررسی اعتماد اجتماعی با نگاهی نسلی به جامعه» دریافتند که بین اعتماد اجتماعی نسل‌های سه‌گانه (نسل قبل از جنگ و انقلاب، نسل جنگ و انقلاب و نسل بعد از انقلاب و جنگ) تفاوت معناداری وجود دارد. بر اساس نتایج تحقیق اعتماد اجتماعی نسل‌ها، از ارزیابی نسل‌ها از انسجام هنجاری و نهادی در جامعه و تجربه‌های نسلی متاثر می‌گردد.

آراسته و رزقی شیرسوار (۱۳۸۸)، پژوهشی با عنوان «ارزیابی سطح اعتماد اجتماعی در میان دانشجویان مشغول به تحصیل در دانشگاه‌های کشور (نمونه موردی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران)» انجام دادند. نتایج پژوهش نشان داد سطح مؤلفه‌های سهیم شدن، حسن ظن و همکاری در میان دانشجویان ضعیف و سطح مؤلفه‌های صراحت، دموکراتیک‌بودن، روابط چهره به چهره، صداقت، دگرخواهی، پاسخگویی و مسئولیت و شفافیت در عملکرد در حد مطلوب ارزیابی شده است.

یافته‌های پژوهش اوجاقلو و زاهدی (۱۳۸۴)، با عنوان «بررسی اعتماد اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن در بین ساکنان شهر زنجان» نشان داد که بین متغیر سنت‌گرایی و اعتماد تعمیم یافته رابطه معناداری وجود ندارد. اما بین سنت‌گرایی و دو بعد اعتماد یعنی صراحت و صداقت رابطه معنادار مستقیمی وجود دارد. بین متغیر پایگاه اجتماعی و اعتماد تعمیم یافته هم رابطه معناداری مشاهده نشد، فقط یک بعد از پایگاه اجتماعی یعنی منطقه سکونت رابطه معنادار مستقیمی را با اعتماد اجتماعی نشان داد. اما بین تحصیلات پاسخگویان و اعتماد اجتماعی رابطه معنادار و مستقیمی وجود داشت. به طوری که هرچه سطح تحصیلات افراد بالا می‌رفت اعتماد آن‌ها هم سیر صعودی پیدا می‌کرد. بین متغیرهای سن، جنسیت، وضعیت تأهل، مدت اقامت در شهر، نوع زبان، میزان تماشای تلویزیون، رفتن به سینما با اعتماد اجتماعی رابطه معناداری وجود نداشت.

کاوسی و سلمانی‌پور نقلی‌ری (۱۳۸۷)، در پژوهشی با عنوان «بررسی میزان سطح اعتماد اجتماعی در میان دانشجویان شاهد و ایثارگر دانشگاه‌های دولتی و آزاد اسلامی»، دریافتند که بین میانگین رتبه هر یک از مؤلفه‌ها در دانشگاه‌های دولتی و آزاد تفاوت معنی‌داری وجود دارد به طوری که در میان دانشجویان ایثارگر و شاهد دانشگاه‌های دولتی مؤلفه‌های صراحت و حسن ظن دارای رتبه اول و دوم بوده ولی برای دانشجویان دانشگاه آزاد مؤلفه‌های دگرخواهی و دموکراتیک بودن دارای رتبه اول و دوم می‌باشد.

نتایج پژوهش تاکاکورا^۱ (۲۰۱۱)، جهت بررسی تأثیر اعتماد اجتماعی بر رفتار سیگار کشیدن و مصرف الکل دانش‌آموزان در ژاپن بر روی ۳۲۴۸ دانش‌آموز ۱۵-۱۸ ساله نشان داد که اعتماد در سطح فردی با سیگار کشیدن و مصرف الکل در دانشجویان دختر و پسر رابطه منفی دارد. اعتماد در سطح مدرسه در دختران با سیگار کشیدن رابطه منفی دارد، اما در پسران این رابطه معنی‌دار نیست. از طرف دیگر، اعتماد در سطح مدرسه با مصرف الکل در دختران و پسران رابطه معنی‌دار نداشت.

مروری بر سوابق تجربی داخلی و خارجی نشان می‌دهد که پژوهشگران متناسب با موضوع و محور مورد مطالعه خود، هر یک با رویکرد و از نقطه نظر متفاوتی به بررسی و مطالعه رابطه میان جنبه‌هایی از آثار اعتماد اجتماعی با متغیرهای گوناگون دیگر پرداخته‌اند. اما هیچ یک از پیشینه‌ها، به تحلیل وضعیت اعتماد اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی کلانشهر تهران، با ابعاد پنج‌گانه‌ای که در پژوهش حاضر مورد بررسی قرار گرفته و ارتباط آن با متغیرهای زمینه‌ای مبادرت نورزیده‌اند، مسئله‌ای که پژوهش حاضر با به دنبال دستیابی به آن بوده است. لذا، پژوهش حاضر از این نظر دارای نوآوری است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر به لحاظ هدف، کاربردی و از نظر روش توصیفی است و با تکنیک پیمایش و ابزار اندازه‌گیری پرسشنامه انجام شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه دانشجویان مشغول به تحصیل در رشته‌ها، مقاطع و دانشکده‌های مختلف دانشگاه آزاد اسلامی، واحدهای شهر تهران، در نظر گرفته شدند که بر اساس آخرین آمار وزارت علوم، تحقیقات و فناوری آمار دانشجویان دانشگاه آزاد در تهران، ۲۸۲۵۱۵ نفر هستند. حجم نمونه بر اساس جدول مورگان تعداد تقریبی ۳۹۰ نفر به دست آمد که پژوهشگر به منظور غلبه بر مشکل پرسشنامه‌های ناقص، تعداد بیشتری را در میان دانشجویان توزیع کرد که در نهایت تعداد ۴۰۰ پرسشنامه تکمیل و بررسی شد. نمونه مورد مطالعه با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای از میان واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران انتخاب شدند.

جدول شماره (۱): توصیف نمونه طبقه‌بندی شده

در میان دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران

جدول جامعه آماری و حجم نمونه		
واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی	جامعه آماری	حجم نمونه
علوم و تحقیقات	۵۰۰۰۰	۱۰۸
تهران مرکزی	۴۵۰۰۰	۹۶
تهران شرقی	۱۲۵۰۰	۲۹
تهران شمال	۳۷۵۰۰	۸۱
تهران جنوب	۴۰۰۰۰	۸۶
جمع کل	۱۸۵۰۰۰	۴۰۰

^۱. Takakura

ابزار اندازه‌گیری در پژوهش حاضر از پرسشنامه «اعتماد اجتماعی» توسط صفاری‌نیا و شریف (۱۳۸۹)، بر اساس نظریه جانسون (۱۹۹۳)، که مشتمل بر پنج شاخص صداقت، صراحت، تمایلات همکاری‌جویانه، اطمینان و اعتماد کردن می‌باشد، طراحی شده است. پرسشنامه مذکور پس از ساخته شدن، از نظر مفهومی و دقت به کارگیری کلمات معادل و جمله‌بندی مناسب توسط چند تن از متخصصان روان‌شناسی مورد مقایسه و بازبینی قرار گرفته است. خرده مقیاس «رفتار مبتنی بر اعتماد کردن»، با مؤلفه‌های اعتماد به دوستان قدیمی خود، اعتقاد به اعتماد به دیگران در این روزگار، علاقه‌مندی به اعتماد دوستان و آشنایان نسبت به خود، بنا را بر اعتماد گذاشتن در جامعه، خرده مقیاس «تمایلات همکاری‌جویانه»، با مؤلفه‌های گرایش به کمک به آشنایانی که مشکلی داشته و نیاز به کمک دارند، تمایل به دلجویی و کمک رسانی به افراد نیازمند، تمایل به پس‌دادن اشیاء یا وسایلی که دوست یا همکاری نزد فرد جا بگذارد، گرایش به همکاری با دیگران در زمینه‌های اجتماعی یا اقتصادی، گرایش به کمک فوری به نیازمندیانی که به فرد مراجعه می‌کنند، مورد سنجش قرار می‌گیرد. هم‌چنین خرده مقیاس «صراحت»، با مؤلفه‌های اعتقاد به ضرورت صرف زمان، امتحان و تجربه در ایجاد اعتماد، گرایش به رعایت اخلاق، انصاف و ... نسبت به گذشته، اعتقاد به همکاری به جای پرداختن به کارهای خود، اعتقاد به وجود امنیت بیشتر برای مردان نسبت به زنان در جامعه؛ و خرده مقیاس «صداقت» با مؤلفه‌های اعتقاد به نقش راستگویی و صداقت در حفظ اعتماد در جامعه، اعتقاد به صداقت دیگران در روابط، اعتقاد به نقش عدم صداقت در ایجاد درگیری‌ها و اختلاف‌های بین فردی، گرایش به صادق بودن با دوستان و آشنایان، اعتقاد به نقش فقدان صداقت در ایجاد درگیری‌ها و شکایت‌های مورد بررسی در دادسراها، و در نهایت؛ خرده مقیاس «اطمینان» با اطمینان به تعهد و قول شفاهی دیگران، گرایش به اطمینان به دیگران در امور مالی، اطمینان به پیشنهادات دیگران و اطمینان به دیگران در امانت‌داری و پس دادن اموال و وسایل جا گذاشته شده نزد آنان مورد سنجش قرار می‌گیرد. نمره‌گذاری گویه‌ها بر اساس مقیاس لیکرت پنج درجه‌ای به صورت «کاملاً موافق=۵»، «موافق=۴»، «نظری ندارم=۳»، «مخالف=۲» و «کاملاً مخالف=۱» انجام می‌شود. بنابراین، حداقل و حداکثر نمره کسب شده از این پرسشنامه به ترتیب برابر با ۲۵ و ۱۲۵ خواهد بود. لازم به ذکر است که گویه‌های ۲، ۴، ۱۴، ۱۵، ۱۷، ۱۸، ۲۰، ۲۳، ۲۴ به صورت معکوس نمره‌گذاری شده‌اند.

روایی پرسشنامه به روش روایی محتوایی و صوری مورد سنجش قرار گرفت. بدین ترتیب که پرسشنامه به همراه اهداف و فرضیه‌ها به چند نفر از استادان صاحب‌نظر در حوزه مربوطه داده شد و پس از تأیید، به اجرا در آمد. پایایی پرسشنامه در پژوهش صفاری‌نیا و شریف (۱۳۸۹)، با استفاده از روش آلفای کرونباخ، برای کل پرسشنامه برابر با ۰/۹۵ و برای پنج خرده مقیاس آن به ترتیب برابر با ۰/۹۷، ۰/۹۷، ۰/۹۶، ۰/۹۶ و ۰/۹۶ به دست آمد که میزان رضایت‌بخشی است.

یافته‌های پژوهش

جدول شماره (۲): توصیف پاسخ دانشجویان مورد مطالعه به ۵ عبارت شاخص «اعتماد کردن»

اعتماد کردن	کاملاً موافق، ۵	موافق، ۴	نظری ندارم، ۳	مخالف، ۲	کاملاً مخالف، ۱	جمع	میانگین ۵ تا ۱	ترتیب
به دوستان قدیمی خود اعتماد دارم.	۱۱۱	۱۳۲	۴۵	۱۳	۹	۳۱۰	۴/۰۴	۲
	درصد	۳۵/۸	۱۴/۵	۴/۲	۲/۹	۱۰۰		
معتقدم امروزه روزگاری است که به هیچ کس نمی‌توان اعتماد کرد.	۷۹	۹۴	۵۸	۶۶	۱۴	۳۱۱	۲/۴۹	۵
	درصد	۲۵/۴	۳۰/۲	۱۸/۶	۲۱/۲	۱۰۰		
علاقه‌مندم که دوستان و آشنایانم نسبت به من اعتماد داشته باشند.	۱۶۷	۱۰۳	۳۵	۴	۱	۳۱۰	۴/۳۹	۱
	درصد	۵۳/۹	۳۳/۲	۱۱/۳	۱/۳	۱۰۰		
معتقدم در جامعه باید بنا را بر بی‌اعتمادی نسبت به همه گذاشت، و گر نه عقب می‌مانم و زیان می‌کنم.	۴۶	۴۷	۷۱	۱۰۵	۴۱	۳۱۰	۳/۱۵	۴
	درصد	۱۴/۸	۱۵/۲	۲۲/۹	۳۳/۹	۱۳/۲		
معتقدم واژه‌ها و عباراتی که در ذهنم نسبت به فرد خاصی دارم، به اعتماد و انتقاد من از آن فرد رنگ و بو می‌بخشد.	۷۴	۱۶۸	۳۹	۱۶	۸	۳۰۵	۳/۹۳	۳
	درصد	۲۴/۳	۵۵/۱	۱۲/۸	۵/۲	۲/۶		
وضعیت کلی اعتماد کردن							۳/۶۰	

در جدول فوق ملاحظه می‌شود، دانشجویان مورد مطالعه "علاقه‌مندی به اعتماد دوستان و آشنایان" (موضوع عبارت ۳ پرسشنامه)، با میانگین ۴,۳۹ (در مقیاس ۱ تا ۵) و در رتبه اول اعتماد کردن، قرار داده، ... در صورتی که "در این روزگار به کسی اعتماد نکردن (عبارت ۲ پرسشنامه)"، با میانگین ۲,۴۹، را در پائین‌ترین رده‌بندی (رتبه ۵) دیده که به نحوی با آن مخالف بوده‌اند. در مجموع می‌توان ادعا نمود دانشجویان "وضعیت کلی اعتماد کردن" را با میانگین ۳,۶۰ بیش از حدّ وسط ۳ ارزیابی نموده و آن را مؤثر ارزیابی کرده‌اند. یافته‌ها نشان داد دانشجویان مورد مطالعه بیش از هر چیزی گرایش دارند که دوستان و آشنایان‌شان به آنان اعتماد داشته باشند و مورد اعتماد بودن را به عنوان اولویت اصلی بیان کرده‌اند. ضمن این که در اولویت بعدی اعتماد داشتن خود به دوستان‌شان را مهم اذعان کرده‌اند. وجود اعتماد متقابل میان دانشجویان با دوستان و آشنایان آن‌ها برای آنان اهمیت زیادی داشته و این نشان دهنده اهمیت وجود اعتماد اجتماعی در روابط اجتماعی و میان فردی است.

جدول شماره (۳): پاسخ دانشجویان مورد مطالعه به ۵ عبارت شاخص «تمایلات همکاری جوانانه»

تمایلات همکاری جوانانه	کاملاً موافق	موافق	نظری ندارم	مخالف	کاملاً مخالف	جمع	میانگین ۵ تا ۱	ترتیب
اگر آشنایی به من مراجعه کند و درد و دل نماید و مشکلی داشته باشد، دوست دارم که هر طور شده به او کمک کنم.	۱۵۳	۱۳۰	۱۴	۱۰	۱	۳۰۸	۴/۳۸	۲
	درصد	۴۹/۷	۴۲/۲	۴/۵	۳/۲	۰/۳		
با دیدن فرد نیازمند از کمک به او خوشحال می‌شوم و بلافاصله درصدد دلجویی و کمک رسانی بر می‌آیم.	۱۳۷	۱۳۳	۲۹	۹	۲	۳۱۰	۴/۲۷	۳
	درصد	۴۴/۲	۴۲/۹	۹/۵	۲/۹	۰/۶		
معتقدم اگر آشنایی وسیله‌ای را در منزل من و یا همکاری چیزی را در محل کارم جا بگذارد، بلافاصله باید با او همکاری کنم و آن وسیله را در اولین فرصت به آن فرد بپردازم.	۱۶۷	۱۰۹	۲۹	۴	۳۰۹		۴/۴۲	۱
	درصد	۵۴/۰	۳۵/۳	۹/۴	۱/۳			
علاقه‌مندم در زمینه‌های اجتماعی و اقتصادی با دیگران همکاری کنم.	۱۱۲	۱۴۲	۴۶	۸	۳۰۸		۴/۱۶	۴
	درصد	۳۶/۴	۴۶/۱	۱۴/۹	۲/۶			
اگر نیازمندی به من رجوع کند و تقاضای کمک داشته باشد، او را فوراً از سر باز می‌کنم.	۱۴	۲۷	۶۳	۱۲۵	۷۷	۳۰۶	۲/۲۷	۵
	درصد	۴/۶	۸/۸	۲۰/۶	۴۰/۸	۲۵/۲		
وضعیت کلی تمایلات همکاری جوانانه							۳/۹۰	

در جدول فوق ملاحظه می‌شود، دانشجویان مورد مطالعه "فراموش شده دیگران را به آن‌ها برگرداندن" (موضوع عبارت ۸ پرسشنامه)، با میانگین ۴,۴۲ (در مقیاس ۱ تا ۵) در رتبه اول تمایلات همکاری جویانه قرار داده، ... در صورتی که "برآوردن نیاز نیازمندان (عبارت ۱۰ پرسشنامه)"، با میانگین ۴,۱۶، در رتبه (آخر ۵) دیده‌اند. در مجموع می‌توان ادعا نمود دانشجویان "وضعیت کلی تمایلات همکاری جویانه" را با میانگین ۳,۹۰ در حد زیاد ارزیابی نموده و وجود آن را در دانشجویان قبول داشته‌اند. همکاری دانشجویان در این حوزه در زمینه برگرداندن اشیاء جا مانده نزد آنان در اولویت اول بوده و در رتبه دوم آنان علاقه‌مند به همکاری و کمک به دوست یا آشنایی هستند که با آنان درد و دل کرده و یا دچار مشکلی شده است. از نظر جامعه‌شناختی و روابط میان فردی، دانشجویان مورد مطالعه در این بعد از اعتماد اجتماعی، در سطح بالایی ارزیابی شده‌اند و علاقمندند که به افراد نیازمند و کسانی که دچار مشکل شده‌اند کمک کنند، این مهم نشان دهنده این است که جامعه مورد بررسی معتمد بوده و زمانی که نیاز باشد از همکاری و یاری افراد نیازمند دریغ نمی‌کند.

جدول شماره (۴): پاسخ دانشجویان مورد مطالعه به ۵ عبارت شاخص «صراحت»

صراحت	کلاماً موافق	کلاماً موافق	نظری تدارک	مخالف	کلاماً مخالف	جمع	میانگین ۱ تا ۵	ترتیب
با صراحت متقدم که به وجود آمدن اعتماد نیاز به زمان، امتحان و تجربه دارد	۱۶۴	۱۱۴	۲۳	۴	۲	۳۰۷	۴/۴۱	۱
	۵۳/۴	۳۷/۱	۷/۵	۱/۳	۰/۷	۱۰۰		
علاقه مندم که نسبت به گذشته، اخلاق و انصاف را بیشتر رعایت کنم.	۱۳۸	۱۳۰	۲۴	۱۰	۵	۳۰۷	۴/۲۶	۲
	۴۵/۰	۴۲/۳	۷/۸	۳/۳	۱/۶	۱۰۰		
فکر می‌کنم در جامعه ما هر کس به دنبال کار خودش است تا همکاری با دیگران.	۱۱۰	۱۲۱	۵۲	۲۱	۳	۳۰۷	۴/۰۲	۳
	۳۵/۸	۳۹/۴	۱۶/۹	۶/۸	۱/۰	۱۰۰		
وقتی فرزندانم یا یکی از بستگانم بخواهد به تنهایی در شب به محله دیگری برود، نگران او می‌شوم و متقدم که باید با صراحت نگرانیم را با او در میان بگذارم.	۹۹	۱۱۹	۴۶	۳۳	۸	۳۰۵	۱۲/۱۲	۴
	۳۲/۵	۳۹/۰	۱۵/۱	۱۰/۸	۲/۶	۱۰۰		
متقدم مردان در مقایسه با زنان امنیت بیشتری در جامعه دارند.	۱۳۰	۱۱۲	۳۸	۲۳	۶	۳۰۹	۱/۹۱	۵
	۴۲/۱	۳۶/۲	۱۲/۳	۷/۴	۱/۹	۱۰۰		
وضعیت کلی صراحت							۳/۳۴	

در جدول فوق ملاحظه می‌شود، دانشجویان مورد مطالعه "اعتماد را نیازمند زمان دانستن" (موضوع عبارت ۱۱ پرسشنامه)، با میانگین ۴,۴۱ (در مقیاس ۱ تا ۵) و در رتبه اول صراحت قرار داده، ... در صورتی که "اعتقاد به امنیت بیشتر مردان (عبارت ۱۵ پرسشنامه)"، با میانگین ۱,۹۱، را در پائین‌ترین رده‌بندی (رتبه ۵) دیده که به نحوی با آن مخالف بوده‌اند.

در مجموع می‌توان ادعا نمود دانشجویان "وضعیت کلی صراحت" را با میانگین ۳,۳۴ کمی بیش از حد وسط ۳ ارزیابی نموده و صراحت دانشجویان را قبول داشته‌اند. دانشجویان مورد مطالعه در این بعد از اعتماد اجتماعی نیز نمره بالایی به دست آورده‌اند، آنان با صراحت معتقدند که ایجاد اعتماد نیازمند زمان است و نمی‌توان به سرعت، با شتاب و بدون تجربه به کسی اعتماد کرد، اما در این زمینه و زمانی که اعتماد شکل

بگیرد رعایت اخلاق و انصاف بیشتری نیاز است. نکته قابل توجه این که آنان کمترین نمره را به تفاوت امنیت مردان و زنان داده‌اند که این یافته بسیار قابل تأمل است!

جدول شماره (۵): پاسخ دانشجویان مورد مطالعه به ۵ عبارت شاخص «صداقت»

صداقت	کاملاً موافق	کاملاً مخالف	مخالفت	مخالفت	جمع	میانگین ۵ تا ۱	ترتیب
معتقدم که راستگویی و صداقت سبب حفظ اعتماد در جامعه ماست.	۱۶۴	۹۹	۲۷	۱۱	۶	۳۰۷	۴/۳۲
اگر بدکاری بدی خود را سر موقع نپردازد و دو سه بار مهلت بخواهد، فکر می‌کنم صادق نیست و قصد دادن بدی خود را به من ندارد.	۵۳/۴	۳۲/۲	۸/۸	۳/۶	۲/۰	۱۰۰	۱
معتقدم مردم به دلیل عدم صداقت‌شان بیشتر با هم درگیر می‌شوند و اختلاف دارند.	۴۳	۹۳	۹۲	۶۹	۱۰	۳۰۷	۲/۷۱
علاقه‌مندم با دوستان و آشنایانم در زمینه‌های اجتماعی صادق باشم.	۱۴۰	۳۰/۳	۳۰/۰	۲۲/۵	۳/۳	۱۰۰	۳
معتقدم وجود ۸ میلیون پرونده سالیانه در دادسراها به دلیل عدم صداقت مردم است.	۱۰۳	۱۳۹	۴۶	۱۶	۳	۳۰۷	۱/۹۵
وضعیت کلی صداقت	۳۳/۶	۴۵/۳	۱۵/۰	۵/۲	۱/۰	۱۰۰	۵
	۱۱۵	۱۴۷	۳۵	۷	۳	۳۰۷	۴/۱۹
	۳۷/۵	۴۷/۹	۱۱/۴	۲/۳	۱/۰	۱۰۰	۲
	۹۱	۱۰۱	۸۸	۱۹	۸	۳۰۷	۲/۱۹
	۲۹/۶	۳۲/۹	۲۸/۷	۶/۲	۲/۶	۱۰۰	۴
						۳۰۷	

در جدول فوق ملاحظه می‌شود، دانشجویان مورد مطالعه "راستگویی را دلیل اعتماد دانستن" (موضوع عبارت ۱۶ پرسشنامه)، با میانگین ۴,۳۲ (در مقیاس ۱ تا ۵) و در رتبه اول صداقت قرار داده، ... در صورتی که "درگیری و اختلاف به دلیل عدم صداقت (عبارت ۱۸ پرسشنامه)"، با میانگین ۱,۹۵، را در پائین‌ترین رده‌بندی (رتبه ۵) دیده که به نحوی با آن مخالف بوده‌اند.

در مجموع می‌توان ادعا نمود دانشجویان "وضعیت کلی صداقت" را با میانگین ۳,۰۷ در حد وسط ۳ ارزیابی نموده و در صداقت تردید داشته‌اند. همان‌طور که جانسون اشاره می‌کند، صداقت یکی از ابعاد مهم اعتماد است، دانشجویان مورد مطالعه نیز در این بعد رتبه اول را به نقش و جایگاه صداقت و راستگویی در شکل‌گیری و ارتقاء اعتماد اجتماعی داده‌اند. هم‌چنین گرایش به صادق بودن خود در ارتباط با دوستان و آشنایان را مهم تلقی کرده و آن را زمینه‌ساز شکل‌گیری اعتماد در روابط میان فردی و اجتماعی می‌دانند.

جدول شماره (۶): پاسخ دانشجویان مورد مطالعه به ۵ عبارت شاخص «اطمینان»

اطمینان	کاملاً موافق	کاملاً مخالف	مخالفت	مخالفت	جمع	میانگین ۵ تا ۱	ترتیب
معمولاً به تعهد یا قول شفاهی دیگران اطمینان دارم.	۴۲	۱۱۲	۷۴	۶۵	۱۵	۳۰۸	۳/۳۳
علاقه‌مندم در امور مالی به دیگران اطمینان کنم.	۱۳/۶	۳۶/۴	۲۴/۰	۲۱/۱	۴/۹	۱۰۰	۲
معتقدم که امروزه مردم در کارها به دلیل داشتن تحریبات منفی زیاد از هم می‌ترسند.	۳۹	۹۲	۸۲	۶۹	۲۱	۳۰۳	۳/۱۹
معتقدم اگر کسی یک پیشنهاد به من داشته باشد نباید ریسک کنم و هر کس هر چیزی را گفت قبول کنم.	۱۲/۹	۳۰/۴	۲۷/۱	۲۲/۸	۶/۹	۱۰۰	۳
چیزی را در محل کسب کسی جا گذاشته‌ام و اطمینان دارم در صورت مراجعه به آن محل، آن چیز را به من برمی‌گرداند.	۹۷	۱۴۷	۴۵	۱۲	۵	۳۰۶	۱/۹۶
وضعیت کلی اطمینان	۳۱/۷	۴۸/۰	۱۴/۷	۳/۹	۱/۶	۱۰۰	۵
	۶۳	۹۰	۴۴	۶۹	۳۸	۳۰۴	۲/۷۷
	۲۰/۷	۲۹/۶	۱۴/۵	۲۲/۷	۱۲/۵	۱۰۰	۴
	۴۸	۱۱۶	۹۱	۴۴	۸	۳۰۷	۳/۵۰
	۱۵/۶	۳۷/۸	۲۹/۶	۱۴/۳	۲/۶	۱۰۰	۱
						۲/۹۵	

در جدول شماره فوق ملاحظه می‌شود، دانشجویان مورد مطالعه "اطمینان به امانت‌داری مردم" (موضوع عبارت ۲۵ پرسشنامه)، را با میانگین ۳,۵۰ (در مقیاس ۱ تا ۵)، در رتبه اول اطمینان ارزیابی نموده، ... در صورتی که "ترس مردم از همدیگر به دلیل تجربیات منفی (عبارت ۲۵ پرسشنامه)" را با میانگین ۱,۹۶، در پائین‌ترین رده‌بندی (رتبه ۵) دیده و به نحوی با آن مخالفت کرده‌اند.

در مجموع می‌توان ادعا نمود دانشجویان "وضعیت کلی اطمینان" را با میانگین ۲,۹۵ در حد وسط ۳ دیده و اطمینان را در دانشجویان تایید نکرده‌اند. در این بعد از اعتماد اجتماعی، دانشجویان مورد مطالعه، اطمینان به دیگران را در امانت‌داری و حفظ و نگهداری از اشیاء جا مانده‌شان نزد آنان در حد بالایی ارزیابی کرده‌اند، و اذعان داشته‌اند که در صورت وجود اعتماد اجتماعی به دیگران، حتی قول یا تعهد شفاهی آنان برای ایجاد اطمینان نزد ایشان کفایت می‌کند، اما در مجموع این بعد از اعتماد اجتماعی نزد دانشجویان مورد مطالعه در حد متوسط بوده است.

جدول شماره (۷): وضعیت اعتماد اجتماعی در میان دانشجویان مورد مطالعه

اعتماد کردن	تمایلات همکاری جوانه	صراحت	صداقت	اطمینان	اعتماد اجتماعی
میانگین از ۵	۳/۶۱	۳/۹۱	۳/۳۵	۳/۰۷	۲/۹۳
تعداد	۲۸۰	۲۸۳	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۳
انحراف استاندارد	۰/۵۴	۰/۴۳	۰/۴۰	۰/۴۱	۰/۵۸
					۰/۲۶

در جدول فوق ملاحظه می‌شود، دانشجویان به ترتیب شاخص‌های تمایلات همکاری جوانه با میانگین ۳,۹۱، اعتماد کردن با میانگین ۳,۶۱، صراحت با میانگین ۳,۳۵ و صداقت با میانگین ۰,۷۳، با میانگین بیش از حد متوسط ولی اطمینان با میانگین ۲,۹۳، کمتر از حد متوسط دیده‌اند. وضعیت کلی اعتماد اجتماعی نیز توسط دانشجویان مورد مطالعه با میانگین ۳,۳۸ بیش از حد وسط دیده شده است.

جدول شماره (۸): آزمون دو جمله‌ای^۱ به منظور بررسی وضعیت اعتماد اجتماعی و شاخص‌های آن

طبقات	تعداد	نسبت مشاهده شده	نسبت مورد آزمون	سطح معنی‌داری
گروه ۱	۵۶	۰/۱۸	۰/۵	۰,۰۰۰(a)
گروه ۲	۲۵۵	۰/۸۲		
جمع	۳۱۱	۱		
گروه ۱	۸	۰/۰۳	۰/۵	۰,۰۰۰(a)
گروه ۲	۳۰۷	۰/۹۷		
جمع	۳۱۵	۱		
گروه ۱	۶۷	۰/۲۲	۰/۵	۰,۰۰۰(a)
گروه ۲	۲۴۲	۰/۷۸		

^۱. N Par Binomial Test

جمع	۳۰۹	۱			
گروه ۱	۳<=	۱۶۵	۰/۵۳	۰/۵	۰/۲۵۵(a)
گروه ۲	۳>	۱۴۴	۰/۴۷		
جمع	۳۰۹	۱			
گروه ۱	۳<=	۱۷۱	۰/۵۵	۰/۵	۰/۰۶۹(a)
گروه ۲	۳>	۱۳۸	۰/۴۵		
جمع	۳۰۹	۱			
گروه ۱	۳<=	۲۱	۰/۰۷	۰/۵	۰/۰۰۰(a)
گروه ۲	۳>	۲۹۴	۰/۹۳		
جمع	۳۱۵	۱			

a Based on Z Approximation.

نتایج آزمون دو جمله‌ای بر اساس جدول فوق، نشان می‌دهد، در اعتماد کردن، تمایلات همکاری-جویانه، صراحت و اعتماد اجتماعی، نسبت پاسخ‌های بزرگ‌تر از (موافقت) از نسبت پاسخ‌های کمتر از ۳ (مخالف) بیشتر بوده و آزمون دو جمله‌ای تفاوت نسبت‌ها را معنی‌دار نشان می‌دهد ($\text{Sig}=0.000<0.05$)، یعنی دانشجویان: اعتماد کردن، تمایلات همکاری جویانه، صراحت و نهایتاً اعتماد اجتماعی، را تایید کرده‌اند ولی صداقت و اطمینان را قبول نداشته‌اند ($\text{Sig}>0.05$)، نسبت پاسخ‌های کمتر از ۳ با نسبت پاسخ‌های بیشتر از ۳ تفاوت معنی‌داری در سطح اطمینان ۹۵ درصد ندارد.

جدول شماره (۹): آزمون t مستقل به منظور مقایسه اعتماد اجتماعی در دانشجویان زن و مرد

جنسیت	تعداد	میانگین	سطح معنی‌داری
مرد	۱۶۲	۳/۶۷	اعتماد کردن
زن	۱۱۸	۳/۵۴	
مرد	۱۶۵	۳/۹۲	تمایلات همکاری جویانه
زن	۱۱۸	۳/۸۸	
مرد	۱۶۳	۳/۳۸	صراحت
زن	۱۱۷	۳/۳۱	
مرد	۱۶۳	۳/۰۷	صداقت
زن	۱۱۷	۳/۰۷	
مرد	۱۶۳	۲/۹۵	اطمینان
زن	۱۱۷	۲/۹۱	
مرد	۱۶۵	۳/۴۰	اعتماد اجتماعی
زن	۱۱۸	۳/۳۵	

بر اساس نتایج آزمون t مستقل در جدول فوق ملاحظه می‌شود، تنها در اعتماد کردن از شاخص‌های اعتماد اجتماعی بین دانشجویان زن و مرد تفاوت معنی‌داری دیده می‌شود ($\text{Sig}<0.05$)، اعتماد کردن در دانشجویان مرد مورد مطالعه بیشتر بوده است.

جدول شماره (۱۰): ضریب همبستگی رتبه‌ای اسپیرمن و آزمون معنی‌داری آن
به منظور بررسی رابطه بین شاخص‌های اعتماد اجتماعی با برخی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی

وضعیت مالی خانواده	مقطع تحصیلی	سال ورود به دانشگاه	سن	همبستگی های غیرپارامتری		
۰/۰۳	(*)۰/۱۴۸	۰/۰۳۱	(*)۰/۱۴۲	ضریب همبستگی	اعتماد کردن	Spearman's rho
۰/۶۴۳	۰/۰۱۶	۰/۶۰۶	۰/۰۱۷	Sig. (2-tailed)		
۲۳۹	۲۶۳	۲۷۳	۲۷۹	N		
(*)۰/۱۴۵	۰/۰۹۷-	۰/۰۰۲	۰/۰۳۸-	ضریب همبستگی	تمایلات همکاری جویانه	
۰/۰۲۴	۰/۱۱۶	۰/۹۷۲	۰/۵۲۶	Sig. (2-tailed)		
۲۴۲	۲۶۶	۲۷۶	۲۸۲	N		
۰/۰۱۱	۰/۰۵۳-	۰/۰۱۳-	۰/۰۵۷-	ضریب همبستگی	صراحت	
۰/۸۶۱	۰/۳۹	۰/۸۲۵	۰/۳۴۷	Sig. (2-tailed)		
۲۴۰	۲۶۴	۲۷۴	۲۷۹	N		
۰/۰۰۳-	(*)۰/۱۲۲-	۰/۰۰۹-	۰/۰۸۸-	ضریب همبستگی	صداقت	
۰/۹۶۲	۰/۰۴۸	۰/۸۷۶	۰/۱۴۲	Sig. (2-tailed)		
۲۴۰	۲۶۴	۲۷۴	۲۷۹	N		
۰/۰۷۶	۰/۰۷۱-	۰/۰۵۲	۰/۰۳۲-	ضریب همبستگی	اطمینان	
۰/۲۴۱	۰/۲۵۲	۰/۳۹۵	۰/۵۹۷	Sig. (2-tailed)		
۲۴۰	۲۶۴	۲۷۴	۲۷۹	N		
۰/۰۸۲	۰/۰۶-	۰/۰۳۸	۰/۰۱۱-	ضریب همبستگی	اعتماد اجتماعی	
۰/۲۰۴	۰/۳۳۷	۰/۵۲۴	۰/۸۵۶	Sig. (2-tailed)		
۲۴۲	۲۶۶	۲۷۶	۲۸۲	N		
* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).						

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

در جدول فوق مشاهده می‌شود، بین میزان اعتماد کردن با سن و مقطع تحصیلی دانشجویان رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد ($Sig < 0.05$)، بین میزان تمایلات همکاری‌جویانه با وضعیت مالی خانواده دانشجویان هم رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد ($Sig < 0.05$)، بین میزان صداقت با مقطع تحصیلی دانشجویان رابطه منفی و معنی‌دار وجود دارد ($Sig < 0.05$).

جدول شماره (۱۱): آزمون t مستقل به منظور مقایسه اعتماد اجتماعی در دانشجویان مجرد و تأهل

وضعیت تأهل	تعداد	میانگین	سطح معنی‌داری
اعتماد کردن	مجرد	۳/۵۶	۰/۰۰۶
	متاهل	۳/۷۵	
تمایلات	مجرد	۳/۹۴	۰/۱۲۹
	متاهل	۳/۸۶	
صراحت	مجرد	۳/۳۹	۰/۱۲۸
	متاهل	۳/۳۱	
صداقت	مجرد	۳/۰۸	۰/۶۲۶
	متاهل	۳/۰۵	
اطمینان	مجرد	۲/۸۹	۰/۲۸۳
	متاهل	۲/۹۷	
اعتماد اجتماعی	مجرد	۳/۳۷	۰/۶۳۵
	متاهل	۳/۳۹	

بر اساس نتایج آزمون t مستقل در جداول فوق ملاحظه می‌شود، تنها در اعتماد کردن از شاخص‌های اعتماد اجتماعی بین دانشجویان زن و مرد تفاوت معنی‌داری دیده می‌شود ($\text{Sig} < 0.05$)، اعتماد کردن در دانشجویان متأهل مورد مطالعه بیشتر بوده است.

جدول شماره (۱۲): توصیف اعتماد اجتماعی به تفکیک وضعیت مالی دانشجویان مورد مطالعه

وضعیت مالی	N	میانگین	انحراف استاندارد
اعتماد کردن	خوب	۳/۵۷	۰/۵۹
	متوسط	۳/۶۷	۰/۵۳
	ضعیف	۳/۵۸	۰/۵۹
	جمع	۳/۶۳	۰/۵۵
تمایلات همکاری جویانه	خوب	۳/۸۱	۰/۴۵
	متوسط	۳/۹۳	۰/۴۱
	ضعیف	۴/۰۶	۰/۵۲
	جمع	۳/۹۰	۰/۴۳
صراحت	خوب	۳/۳۵	۰/۴۷
	متوسط	۳/۳۷	۰/۳۶
	ضعیف	۳/۳۳	۰/۴۵
	جمع	۳/۳۶	۰/۴۰
صداقت	خوب	۳/۰۳	۰/۴۹
	متوسط	۳/۰۸	۰/۳۶
	ضعیف	۲/۹۵	۰/۳۱
	جمع	۳/۰۶	۰/۴۰
اطمینان	خوب	۲/۸۹	۰/۵۸
	متوسط	۲/۹۳	۰/۵۷
	ضعیف	۳/۲۰	۰/۴۰
	جمع	۲/۹۳	۰/۵۷
اعتماد اجتماعی	خوب	۳/۳۳	۰/۲۸
	متوسط	۳/۴۰	۰/۲۴
	ضعیف	۳/۴۱	۰/۱۷
	جمع	۳/۳۸	۰/۲۶

جدول شماره (۱۳): آزمون آنالیز واریانس یک سویه^۱ به منظور
مقایسه اعتماد اجتماعی بر اساس سطوح وضعیت مالی دانشجویان

Sig.	F	Mean Square	df	Sum of Squares		
۰/۴۵۹	۰/۷۸۲	۰/۲	۲	۰/۵	بین گروه‌ها	اعتماد کردن
		۰/۳	۲۳۶	۷۱/۰	درون گروه‌ها	
			۲۳۸	۷۱/۵	جمع	
۰/۰۷۴	۲/۶۳۵	۰/۵	۲	۱/۰	بین گروه‌ها	تمایلات همکاری‌جویانه
		۰/۲	۲۳۹	۴۳/۵	درون گروه‌ها	
			۲۴۱	۴۴/۵	جمع	
۰/۸۸	۰/۱۲۸	۰/۰	۲	۰/۰	بین گروه‌ها	صراحت
		۰/۲	۲۳۷	۳۸/۳	درون گروه‌ها	
			۲۳۹	۳۸/۳	جمع	
۰/۴۱۲	۰/۸۸۹	۰/۱	۲	۰/۳	بین گروه‌ها	صداقت
		۰/۲	۲۳۷	۳۸/۹	درون گروه‌ها	
			۲۳۹	۳۹/۲	جمع	
۰/۲۳۷	۱/۴۵	۰/۵	۲	۰/۹	بین گروه‌ها	اطمینان
		۰/۳	۲۳۷	۷۶/۵	درون گروه‌ها	
			۲۳۹	۷۷/۴	جمع	
۰/۱۹۳	۱/۶۵۶	۰/۱	۲	۰/۲	بین گروه‌ها	اعتماد اجتماعی
		۰/۱	۲۳۹	۱۵/۵	درون گروه‌ها	
			۲۴۱	۱۵/۷	جمع	

بر اساس نتایج آزمون آنالیز واریانس یک سویه سطوح مالی دانشجویان بر میزان اعتماد اجتماعی تأثیری نداشته است ($\text{Sig} > 0.05$).

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تحلیل وضعیت اعتماد اجتماعی و ابعاد آن در میان دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران، طراحی و اجرا شده است. خرده مقیاس‌های اعتماد اجتماعی در پژوهش حاضر بر اساس نظریه جانسون (۱۹۹۳)، و در پنج بعد رفتار مبتنی بر اعتماد کردن، صراحت، اطمینان، صداقت و تمایلات همکاری‌جویانه مورد بررسی و سنجش قرار گرفته است. از نظر جانسون، اعتماد امر ثابتی نیست، بلکه جنبه‌ای از روابط است که به صورت مداوم در حال تغییر و تحول است. از نظر او هر آن چه افراد انجام می‌دهند و سطح اعتماد را در روابط، افزایش یا کاهش می‌دهند، در ایجاد و حفظ اعتماد در روابط دو جانبه

^۱. Oneway, ANOVA

و کنش‌های دو طرفه از اهمیت زیادی برخوردار است (۱۶). به نظر جانسون افراد وقتی قابل اعتمادند که نسبت به طرف مقابل، ابراز استقبال، حمایت و همکاری کنند، همانند زمانی که نسبت به صراحت و افشاگری او پاسخ و عکس‌العمل مساعد متقابل نشان می‌دهند. به باور جانسون پذیرش شاید اولین و عمیق‌ترین عنصر در یک رابطه باشد، بنابراین اعتماد بین فردی از طریق مخاطره و تأیید ایجاد و از طریق مخاطره و عدم تأیید نابود می‌گردد، بدون مخاطره اعتمادی وجود ندارد و رابطه نمی‌تواند پیش رود (۱۴). جانسون معتقد است که در یک رابطه مبتنی بر اعتماد بین دو یا چند نفر، عناصری وجود دارند که عبارتند از صراحت و باز بودن، سهمیم کردن، پذیرش، حمایت، تمایلات همکاری‌جویانه، روابط مبتنی بر اعتماد، اعتماد کردن و قابل اعتماد بودن.

با توجه به اهمیتی که اعتماد به عنوان یک سازه اجتماعی دارد، وجود آن باعث روان‌تر شدن کارکردهای یک سازمان، نهاد و تعاملات اجتماعی افراد می‌شود و نبود آن در کارکرد سازمان‌ها و تعاملات اجتماعی خلل ایجاد می‌کند (۳). از این رو، اعتماد در فضای دانشگاه، به ویژه میان دانشجویان با یکدیگر و همچنین با کادر علمی و اجرایی دانشگاه از اهمیت بالایی برخوردار است. پایین بودن سطح اعتماد اجتماعی در فضای دانشگاه، زنگ خطری است برای مسئولین و دست‌اندرکاران. چرا که هزینه‌های مادی و معنوی گزافی برای تحصیل در آموزش عالی چه از جانب خانواده‌ها و چه از جانب مراکز آموزشی صرف می‌شود و در صورت پایین بودن اعتماد اجتماعی در این حوزه، مسلماً بخشی از این هزینه‌ها (مادی و معنوی) به هدر خواهد رفت. بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان نتیجه گرفت که دانشجویان «وضعیت کلی اعتماد کردن» را با میانگین ۳٫۶۰ بیش از حد وسط ۳ ارزیابی نموده و آن را موثر ارزیابی کرده‌اند. «وضعیت کلی تمایلات همکاری‌جویانه» را با میانگین ۳٫۹۰ بیش از حد زیاد ارزیابی نموده و وجود آن را در دانشجویان قبول داشته‌اند. «وضعیت کلی صراحت» را با میانگین ۳٫۳۴ کمی بیش از حد وسط ۳ ارزیابی نموده و صراحت را قبول داشته‌اند. «وضعیت کلی صداقت» را با میانگین ۳٫۰۷ در حد وسط ۳ ارزیابی نموده و در صداقت تردید داشته‌اند. «وضعیت کلی اطمینان» را با میانگین ۲٫۹۵ در حد وسط ۳ دیده و اطمینان را در دانشجویان تأیید نکرده‌اند. همان طور که ذکر شد زتومگا، گیدنز و کلمن، نقش مثبتی برای اعتماد اجتماعی قائل هستند و وجود آن را مهم، ضروری و ارزش‌مند تلقی می‌کنند. به اعتقاد کلمن، اعتماد اجازه می‌دهد که افراد به راحتی با یکدیگر ارتباط برقرار کنند و به واسطه این تسهیل کنش است که از اعتماد به عنوان یکی از مهم‌ترین ابعاد سرمایه اجتماعی یاد می‌شود. پژوهش حاضر نشان داد که وضعیت کلی اعتماد اجتماعی توسط دانشجویان مورد مطالعه با میانگین ۳٫۳۸ بیش از حد وسط دیده شده است. یافته‌ها همچنین مبین این موضوع‌اند که تنها در اعتماد کردن از شاخص‌های اعتماد اجتماعی بین دانشجویان زن و مرد تفاوت معنی‌داری دیده می‌شود، اعتماد کردن در دانشجویان مرد مورد مطالعه بیشتر بوده است. یافته‌های پژوهش حاضر درباره رابطه میان جنسیت و میزان اعتماد، با نتایج پژوهش‌های سیدان و عبدالصمدی (۱۳۹۰)، قریشی و صداقت (۱۳۸۸)، و افشانی و همکاران (۱۳۸۸)، همسو است، چرا که یافته‌های پژوهش افشانی و همکارانش

نیز نشان داد که اعتماد اجتماعی در میان مردان بیش از زنان است. ولی یافته‌های پژوهش حاضر با نتایج پژوهش‌های فرقانی و مهاجری (۱۳۹۷)، و اجاقلو و زاهدی (۱۳۸۷)، ناهمسو است. چرا که یافته‌های پژوهش آنان نشان داد میان جنسیت و اعتماد اجتماعی رابطه معناداری وجود ندارد. اعتماد اجتماعی به عنوان یکی از شاخص‌های سرمایه اجتماعی، یکی از حوزه‌هایی است که نابرابری‌های جنسیتی در آن مشاهده می‌شود. یافته‌های برخی پژوهش‌ها نشان از اندک‌تر بودن سطح دستیابی زنان به مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی از جمله میزان اعتماد دارد. نابرابری‌های موجود میان زنان و مردان در دستیابی به منابع، دستیابی ناکافی زنان به منابع سرمایه‌های اجتماعی و وجود تبعیض جنسیتی در جامعه، احتمالاً از عوامل زمینه‌ساز کمتر بودن میزان اعتماد اجتماعی در میان زنان نسبت به مردان است. به منظور ارتقاء سطح اعتماد اجتماعی زنان، و پیشگیری از آسیب‌های احتمالی و حتمی این حوزه و به منظور کاهش نابرابری‌های جنسیتی پیشنهاد می‌شود نهادها و سازمان‌های ذی‌ربط در این زمینه اقدامات سازمانی رسمی و غیررسمی را مدنظر قرار دهند. یافته‌ها همچنین نشان می‌دهند، تنها در اعتماد کردن از شاخص‌های اعتماد اجتماعی بین دانشجویان مجرد و متأهل تفاوت معنی‌داری دیده می‌شود، اعتماد کردن در دانشجویان متأهل مورد مطالعه بیشتر بوده است. یافته‌های پژوهش حاضر در خصوص رابطه میان وضعیت تأهل با اعتماد اجتماعی، با نتایج قریشی و صداقت (۱۳۸۸)، همسو است ولی با یافته‌های پژوهش‌های فرقانی و مهاجری (۱۳۹۷)، و اجاقلو و زاهدی (۱۳۸۷)، ناهمسوست. در بالاتر بودن اعتماد اجتماعی در دانشجویان متأهل شاید بتوان به این نکته اشاره کرد که با درگیر شدن افراد در زندگی مشترک و افزایش مسئولیت‌های آنان در قبال همسر، فرزندان و در مجموع؛ خانواده و ایفای نقش در کنار آنان، گرایش‌های دیگرخواهانه دانشجویان متأهل را تقویت کرده و این امر در نهایت منجر به افزایش اعتماد آنان می‌شود. به عبارت دیگر، ساختار حاکم بر روابط دانشجویان مجرد و متأهل مورد مطالعه، نوعی ناهمگونی را در زمینه اعتماد آنان ایجاد کرده و پیچیده بودن بافت جامعه مورد مطالعه (کلانشهر تهران) احتمالاً در پدید آمدن این ناهمگونی میان این دو گروه نقش داشته است. بر اساس نتایج آزمون آنالیز واریانس یک سویه سطوح مالی دانشجویان بر اعتماد اجتماعی و شاخص‌های آن تأثیری نداشته است. به عبارت دیگر، میان سرمایه اقتصادی و اعتماد اجتماعی دانشجویان رابطه معنی‌داری دیده نشد. لذا، پژوهش حاضر در این زمینه با دیدگاه‌های جامعه‌شناختی کلمن، اینگلهارت و بوردیو در زمینه وجود رابطه میان سرمایه اقتصادی و اعتماد اجتماعی، همسویی و مطابقت ندارد. در حقیقت، میزان اعتماد اجتماعی دانشجویان مورد مطالعه، ارتباطی به وضعیت مالی آنان نداشته است و اعتماد دانشجویان از عوامل دیگری سرچشمه می‌گیرد که انجام پژوهش‌های بیشتر و عمیق‌تری در این زمینه ضروری است. یافته‌های پژوهش حاضر با یافته‌های پژوهش خادمی و همکاران (۱۳۹۰)، در زمینه عدم وجود رابطه معنادار میان پایگاه اقتصادی دانشجویان با اعتماد اجتماعی آنان، دارای همسویی و همخوانی است. نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های قریشی و صداقت (۱۳۸۸)، و اجاقلو و زاهدی (۱۳۸۷)، که نشان داد وضعیت اقتصادی با میزان اعتماد رابطه دارد، همسویی ندارد.

نتایج پژوهش نشان داد، سطح اعتماد اجتماعی به طور کلی در میان دانشجویان بیش از حد متوسط است. این مهم، نشان دهنده این است که جامعه جوان ایرانی در حال حاضر معتمدانه‌تر به روابط اجتماعی و میان فردی و گروهی نگریسته و اعتماد بیشتری به ساختارهای گوناگون در حوزه‌های روحی- روانی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی جامعه ایران ابراز می‌دارد. این یافته، میزان اعتماد و اعتقاد بیشتر جوانان و اقشار تحصیل کرده به سیاست‌گذاری‌های که مسئولین امور اجتماعی- فرهنگی و سیاسی در پی گرفته‌اند، را نشان می‌دهد. یافته‌های تحقیق مؤید نظریات «گیدنز» در باب مفاهیم اعتماد اجتماعی است، هم‌چنین از آن جا که شاخص‌های اعتماد اجتماعی در پژوهش حاضر بر اساس دیدگاه جانسون اقتباس شده بود، یافته‌های پژوهش نیز بر اساس دیدگاه جانسون قابل بحث و تأمل است. یافته‌های پژوهش درباره میزان اعتماد اجتماعی با یافته‌های فرقانی و مهاجری (۱۳۹۷)، و علیزاده اقدم، علمی و ملکوتی دیزج یکان (۱۳۹۱)، خادمی و همکاران (۱۳۹۰)، در خصوص سطح متوسط و کمی بالاتر از حد متوسط در اعتماد اجتماعی دانشجویان، دارای همسویی نسبی است. یافته‌های پژوهش حاضر در خصوص میزان اعتماد اجتماعی با بخشی از یافته‌های زمانی و کرمانی نصرآبادی (۱۳۹۱)، مبنی بر پایین بودن سطح اعتماد اجتماعی، همسویی ندارد. در تحلیل عدم انطباق یا فقدان همسویی میان نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های زمانی و کرمانی نصرآبادی می‌توان ادعان کرد که احتمالاً این عدم انطباق ناشی از جامعه آماری متفاوت پژوهش‌هاست. چرا که پژوهش مذکور، سطوح و میزان اعتماد اجتماعی را در میان کاربران معتاد به اینترنت مورد سنجش قرار داده‌اند و به نظر می‌رسد دلیل پایین بودن سطح اعتماد در میان نمونه مورد بررسی پژوهش مذکور، متغیر وابستگی به اینترنت باشد. یافته‌ها هم‌چنین با نتایج پژوهش موسوی و اسدنژاد احمدآبادی (۱۳۹۴)، همسو نیست چرا که پژوهش مذکور اعتماد در فضای مجازی را مورد سنجش قرار داده است که به نظر می‌رسد پیش‌نیازهای آن با اعتماد در دنیای حقیقی متفاوت باشد.

با توجه به یافته‌های پژوهش که نشان داد میزان و سطوح اعتماد اجتماعی در میان دانشجویان مرد مورد مطالعه بیشتر از زنان مورد مطالعه است، پیشنهاد می‌شود برای شناخت علل تفاوت میزان اعتماد میان مردان و زنان پژوهش‌های عمیق‌تری انجام شود. هم‌چنین توصیه می‌شود برای تقویت میزان اعتماد دانشجویان زن، از سوی نهادها، ارگان‌ها، مؤسسات ذی‌ربط، رسانه‌ها و فعالان حوزه زنان، برنامه‌ریزی‌ها و اقدامات لازم انجام شود، چرا که نقش و جایگاه زنان در خانواده نیز از اهمیت بالاتری برخوردار بوده و ارتقاء و تقویت میزان اعتماد اجتماعی آنان، به تقویت میزان اعتماد اجتماعی در میان اعضای خانواده نیز منجر خواهد شد. یافته‌ها هم‌چنین نشان داد که میزان اعتماد در میان دانشجویان متأهل بیشتر از میزان اعتماد اجتماعی دانشجویان مجرد است، لذا پیشنهاد می‌شود برای تقویت میزان اعتماد در میان دانشجویان مجرد نیز از سوی دانشگاه و مراکز آموزشی، کارگاه‌های آموزشی و ... اقدامات لازم صورت پذیرد. به پژوهشگران آتی پیشنهاد می‌شود عوامل مؤثر بر اعتماد اجتماعی دانشجویان (به ویژه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی) مورد بررسی و شناسایی قرار گرفته و با تقویت و ارتقاء سطوح اعتماد اجتماعی در میان دانشجویان، زمینه

ارتقاء سرمایه اجتماعی آنان نیز فراهم شود. محدودیت پژوهش حاضر این است که با توجه به آن که پژوهش حاضر در میان دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحدهای شهر تهران انجام شده، لذا تعمیم یافته‌های آن به دانشجویان دیگر دانشگاه‌ها و دیگر شهرها باید با رعایت جوانب احتیاط علمی انجام شود.

تعارض منافع

«بنا بر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هر گونه تعارض منافع بوده است.»

منابع

1. Abbas Zadeh, Mohammad. (2013). Factors affecting the formation of students' social trust. *Social Welfare Quarterly*, 4, P.p: 32-40.
2. Ahmari Tehran, Hoda; Heydari, Akram; Kechowi, Ahmed; Moqiseh, Maryam and Irani, Azad. (2008). Correlation between attitudes towards religion and depression in students of Qom University of Medical Sciences. *Journal of Qom University of Medical Sciences*. 3.
3. Alizadeh Aghdam, Mohammad Bagher; Elmi, Mahmoud and Malkuti Dizj Yakan, Abdul Hossein. (2011). Investigating the social factors related to the social trust of secondary education teachers in Marand city. *Applied Sociology Quarterly*. Twenty-third year, serial number 47. Third number, P.p: 167-184.
4. Anam, Rahela. (2001). Investigating interpersonal trust among Shahryar villagers, Master's Thesis, Al-Zahra University.
5. Arasteh, Hamid Reza and Shirswar, Hadi Rizki. (2009). Evaluating the level of social trust among students studying in Iran's universities (Case example of Islamic Azad University, Science and Research Branch of Tehran). *Research paper of social sciences*, third year, second issue, summer.
6. Coleman, James. (1998). *The foundation of social theories*. Translation: Manouchehr Sabouri, Tehran: No publication.
7. Delihey, J. & Kenneth, N. (2002). *Who trust? The origins of social trust in seven nations*. New York: Warner Books.
8. Furqani, Mohammad Mahdi and Mohajeri, Rababe. (2017). The relationship between the amount of use of virtual social networks and the change in the lifestyle of young people. *New Media Studies Quarterly*, fourth year, Number. 13, Spring 2017.
9. Furqani, Mohammad Mahdi and Mohajeri, Rababe. (2017). The state of young people's trust in social networks in Tehran. *Communication Culture Studies*, Volume. 19, Number. 41 (Series 73), P.p: 31-53.
10. Giddens, Anthony. (1998). *Consequences of modernity*. Translation: Mohsen, Al-Talasi, Tehran: Nash-e-Karzan.
11. Javadi Bora, Ali and Hashem Nejad Abrasi, Fatemeh. (2016). Investigating the effect of social media use on the social trust of Qaimshahr Azad University students in 2016. *Bi-Quarterly Journal of Participation and Social Development*, Volume. 3, Number. 5, Autumn and Winter. P.p: 111-126.
12. Kafi, Mehdi. (2008). Social trust and factors affecting it. *Research Profile Information Quarterly*, 5, P.p: 46-55.
13. Karen, R. (1994). *Becoming attached: Unfolding the mystery of the infant- mother bond and its impact on later life*. New York: Warner Books.
14. Khadami; Irvani, Mohammadreza and Dindar, Elham. (2018). Investigating factors affecting trust among students (case study of Jahrom university students). *Specialized Quarterly Journal of Social Sciences, Islamic Azad University, Shushtar Branch*, 5th year, 13th issue, P.p: 125-158.
15. Mohseni Tabrizi, Alireza. (2001). Examining the concept of trust with a psychological-social approach. *Research Profile Information Quarterly*, 18, P.p: 30-35.
16. Mohseni Tabrizi, Alireza; Moaidfar, Saeed; Gulabi, Fatima. (2010). Investigating social trust with a generational view of society. *Applied sociology*. Year. 22, Consecutive Number (41). the first number.

17. Motamed Nejad, Kazem and colleagues. (2014). Investigating the relationship between the amount of media consumption and the amount of social capital of Tehrani citizens, welfare planning and social development quarterly, number six, third year.
18. Navabakhsh, Mehrdad; Rezaei, Mohammad and Rahimi, Maria. (2014). Investigating the relationship between citizens' trust and their social participation (case study: Ilam city). Quarterly Journal of Urban Sociological Studies, Year. 4, Number. 10.
19. Ojarklou, Sajjad and Zahedi, Mohammad Javad. (2005). Investigating social trust and factors affecting it among residents of Zanjan city. Iranian Journal of Sociology, Volume. 6, Number. 4, P.p: 92-125.
20. Pourmohammadi, Ali Asghar. (1999). Trust in television and factors affecting it. Master thesis of Shahid Beheshti University.
21. Qureshi, Fakhr al-Sadat and Sadaqat, Kamran. (2009). Investigating the role of socio-cultural factors on the formation of social trust of Tabriz citizens, Journal of Applied Sociology of Isfahan University, serial number 36, P.p: 75-102.
22. Safarinia, Majid. (2012). Social psychology and personality tests. Arjamand Book Publications.
23. Sharapour, Mahmoud. (2001). Erosion of social capital and its consequences. Sociological Association letter, first year, number one.
24. Sharapour, Mahmoud; Razaghi, Rare; Gholamzadeh, Khalil. (2011). Investigating the relationship between types of trust and social trust among Mazandaran University students. Iranian Journal of Social Studies. Volume. 4, Number. 3.
25. Takakura, M. (2011). Does social trust at school affect students' smoking and drinking behavior in Japan? Social Science & Medicine, 72, P.p: 299-306.